

Martin Slattery'den Yaşlanma Sosyolojisine Farklı Bir Bakış: "Yaşlanmanın Yeni Sosyolojisi"

A Different Look at the Sociology of Ageing by Martin Slattery: "The New Sociology of Ageing"

Slattery, M. (2021). *The new sociology of ageing*. Routledge, 262 s.,
ISBN: 978-036-746-538-4

Berfin Varışlı¹

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık • Yaşlanma sosyolojisi • "Yeni yaşlı" • Martin Slattery

Keywords: Ageing • Sociology of ageing • "New old" • Martin Slattery

Sosyal teori alanına önemli katkılarda bulunan, 2007 yılında Türkçe'ye çevrilen "Sosyolojide Temel Fikirler" kitabının yazarı, ünlü sosyolog Martin Slattery, emeklilik döneminde yaşlanma sosyolojisi alanına yönelerek 2019 yılında bu alandaki ilk çalışmasını, "The Ageing of Great Britain"ı (Büyük Britanya'nın Yaşlanması) yayımlar. Yazarın ikinci çalışması "The New Sociology of Ageing" (Yaşlanmanın Yeni Sosyolojisi) kitabının yayımlanması ise 2021 yılına, COVID-19 pandemi dönemine denk gelir.

"The New Sociology of Ageing" (Yaşlanmanın Yeni Sosyolojisi) küreselleşme, kentleşme, dijitalleşme, iklim değişikliği ve küresel salgınla dönüşen 21. yüzyıl toplumlarında yaşlanmanın önemine dikkat çekmektedir. İlk sayfalarda yer alan tanıtım metninde de belirtildiği üzere yaşlanmayı hem bir fırsat hem de bir zorluk olarak ele alan kitap, genç bir sosyoloji öğrencisinin ve onun çok kuşaklı ailesinin gözünden, yaşlanan toplumun yarattığı değişimi yorumlamak için yeni bir sosyolojik çerçeve

¹ **Sorumlu yazar:** Berfin Varışlı (Doç. Dr.), Maltepe Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Marmara Eğitim Köyü, Maltepe, İstanbul Türkiye. E-posta: berfinvarisli@maltepe.edu.tr ORCID: 0000-0001-5051-9546

Atf: Varışlı, B. (2023). Martin Slattery'den yaşlanma sosyolojisine farklı bir bakış: "Yaşlanmanın Yeni Sosyolojisi" [Martin Slattery'nin "The new sociology of ageing" adlı eserinin değerlendirmesi]. *Senectus*, 1(2), 301-305. <https://doi.org/10.26650/senectus.2023.1.2.0014>

çizmeyi amaçlamaktadır. Kitap “Yeni Yaşlı” olarak tabir ettiği bebek patlaması kuşağının toplumsal üretime dahil olma konusunda harekete geçmesi gereğine odaklanarak bu kuşağın yakın gelecekte nesiller arası etkileşime katkıda bulunacağı savını öne sürmektedir. Dolayısıyla kitap, görece yeni bir alan olan yaşlanma sosyolojisi çalışmalarına, yaşlıların topluma aktif katılımı teziyle destek olma amacını taşımaktadır. Bir ders kitabı niteliğinde olan kitap öğrencileri demografinin dinamikleriyle tanıştırmayı, yaşlanan nüfusun ne anlama geldiğini, uzayan ömürle birlikte bireysel ve toplumsal olarak bize düşen görev ve sorumlulukların altını çizmektedir.

Kitap bir giriş bölümü ve sonrasında birbiriyle bağlantılı ikişer bölümden oluşan dört ana kısımdan oluşmaktadır. Slattery, “Gelecekte Yaşlanan Dünyaya Giriş” adını verdiği giriş bölümünde yaşamın son evresi olan yaşlılığın kimilerine göre “sosyolojinin en sıkıcı” konusu olarak algılandığını ancak ortalama yaşam süresinin artışıyla aslında konunun “gezegendeki en büyüleyici” ve “yaşamı değiştiren” konularından biri olduğunu ifade etmektedir. Buna gerekçe olarak da üç temel noktaya dikkat çeker. Bu noktaların ilki; insanlık tarihi boyunca ilk kez 60 yaş üstü nüfusun genç nüfusu geride bırakması; ikincisi yaşlı bağımlılık oranının yükselmesi ve Çin gibi yüksek nüfuslu ülkelerde yaşlı nüfusun artışına paralel olarak bu ülkelerin refah seviyesinde yaşanabilecek düşüş; son olarak da savaş sonrası dönemde ilk kez Rusya ve Japonya gibi güçlü ülkelerde doğum oranlarının azalmasıyla yaşlı nüfusun hızlı artışı ve bu durumun ülkelerin nüfusunun da azalmasına neden olması. Yaşlı nüfusun dünya genelinde hızlı artışıyla ortaya çıkan değişimi “demografik bir devrim”e benzeten Slattery, bu devrimin 30 yıl içinde Doğu ve Batı toplumlarını alt üst edeceğini ve Afrika hariç tüm kıtaları etkisi altına alacağını öngörmektedir. Bölümün sonuna gelindiğinde, tıpta yaşanan hızlı ilerlemeyle 100 yaşına kadar yaşamının yakın gelecekte olağan bir durum olacağını düşünen Slattery, öğrencilerine yaşlanmaktan korkmamalarını söyleyerek, aksine “yaşlanma yolculuğunun” tadını çıkarmaları öğüdünü vermektedir.

Giriş bölümünden sonra, kitabın birinci kısmı okuru karşılamaktadır. Bu kısım “Yaşlanmanın Küresel Meydan Okuması ve Küresel Yanıt” ve “Uluslararası Yaşlanma Sorunu ve Uluslararası Tepki” başlıklı birbirini tamamlayan iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüme Birleşmiş Milletler 2019 Dünya Nüfus Beklentileri Raporu’ndan verilerle başlayan yazar, 2019 yılında dünya genelinde ortalama ömrün 72,6 yıldan 2050’de 77,1’e yükseleceğine dikkat çekerek 2050 yılına kadar dünyada 65 yaş ve üzeri nüfusun, 15-24 yaş arası çocuk ve genç nüfustan daha fazla olacağını vurgulamaktadır. Yaşlanmanın nedenlerini doğum ve ölüm oranlarındaki dramatik azalış, ortalama sağlıklı ömrün hızlı artış ve küresel göçle birlikte demografik dağılımda yaşanan değişim olarak sıralayan yazar, Birleşmiş Milletler Nüfus Projeksiyonları’na (2019) göre bu asrın sonlarına doğru dünya nüfusunun 10,9 milyara ulaşacağını ve sonrasında hızla düşeceğini öngörmekte ve bu hızlı dönüşümün ekonomik, politik ve

sosyal sonuçlarına dikkat çekmektedir. İkinci bölümdeyse bu topyekûn dönüşüme bireylerin ve toplumların ulusal ve uluslararası anlamda ne kadar hazır olduğunu sorgulamaktadır. Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Birliği raporlarına referans verilerek hazırlanan bölümde özellikle hükümetlerin yaşlıların uluslararası anlamda güvenliklerini, bağımsızlıklarını ve itibarlarını koruyarak yerinde yaşlanmak ve üretim/işgücü piyasasına dahil olmak gibi bir dizi eylemin altı çizmektedir. Yazarın "Yaşlılara yardım edin ki onlar da kendilerine yardım etsinler; yaşlılara yardım edin ki kendinize yardım edebilesiniz" ifadesinin ön plana çıktığı bölümde kuşaklararası sağlıklı etkileşim ve iletişimin yaşlılara yönelik ayrımcılığın önüne geçmede ne kadar etkili olduğu anlatılmaktadır.

Kitabın "Ulusal Yaşlanma Sorunu ve Ulusal Tepki" adlı ikinci kısmında Slattery, "Gri Britanya" olarak betimlediği ülkesinde yaşlılık konusunu mercek altına almaktadır. "Demografik Meydan Okuma ve Hükümetin Tepkisi" adlı ikinci kısmın ilk, kitabın üçüncü bölümünde Slattery yaşanan Britanya'nın toplam nüfusunun 2021'de 66,8 milyon olduğunu, bu rakamın 2041'de 72 milyona çıkacağını ve eğer Britanya Avrupa Birliği'nde kalsaydı o tarihte Birliğin en yaşlı üyesi olacağını ifade etmektedir. Britanya'da ayrıca 80 yaş üstü nüfusun da artışına dikkat çeken Slattery, 2083 yılında ülkede her 5 kişiden birinin 100 yaşını aşacağını ön görmektedir. Dolayısıyla siyasa yapıcıları, yüksek eğitilmiş ve deneyimli işçilerin ve yöneticilerin yakın gelecekte yaşlanacağı ve işgücünden ayrılacağı konusunda uyarıcı yazar, Britanya'nın mevcut emeklilik politikalarının gözden geçirilmesi gerektiğinin de altını çizmektedir. İkinci kısmın ikinci, kitabın dördüncü bölümü olan "Bugün Birleşik Krallık'ta Yaşlanmanın Ekonomik ve Sosyal Zorlukları" adlı bölümdeyse geçmişten günümüze Britanya'da yaşlıların yüz yüze kaldıkları ekonomik ve sosyal sorunlara vurgu yapmaktadır. Yazar bu bölümde ayrıca, günümüzde geçerli olan, "geleneksel emeklilik modeli" olarak adlandırdığı mevcut emeklilik sisteminin çok kuşaklı modern aileleri göz önüne almadığını, dolayısıyla 21. yüzyılda emekliliklerin barınma, sağlık harcamaları ve gelecek planlarına uygun olmadığını ifade etmektedir. Peki Slattery'ye göre çözüm nedir? Yazara göre çözüm, öncelikle teknolojinin işgücüne katılımının hızlı artışını idrak ederek çok kuşaklı bir işgücü piyasası ve sağlık devriminden geçmektedir.

"Yeni Yaşlı, Yeni Genç ve Onların Değişim Güçleri" başlıklı üçüncü kısımdaysa yazar, sosyal değişimin tetikleyici güçleri olan "küreselleşme", "yeni teknolojiler" ve "kentleşme"ye "küresel bir güç olan" yaşlanmayı da eklemektedir. Slattery bu savın bilinen tüm sosyal ve politik değişim kavramlarıyla çeliştiğini de ifade ederek okuru uyarmaktadır. Üçüncü kısmın birinci bölümü olan "Yeni Yaşlı ve Yeni Genç: Bebek Patlaması, X, Y ve Z Kuşakları ve Bugünün Kuşaklararası İlişkileri"nde yazar "Yeni Yaşlı"yı "yaşsız", "aktif", "hırslı", ve "bağımsız" olarak tarif etmekte ve günümüzde yaşlıların artık bir azınlık değil, nüfusun kayda değer bir kısmını oluşturan bir grup olduğunu hatırlatmaktadır. "Yeni Genç"leri de "Yeni Yaşlı"ların farkında olan, onlara

saygı duyan ve onlarla birlikte huzur içinde yaşayabilen bir kuşak olarak tanımlar. Kitabın altıncı bölümü olan “Yeni Yaşlı ve Onların Değişim Güçleri”nde ise yazar, yaşlanan nüfusun teknolojik güçle pekişen ekonomik ve politik iktidarına dikkat çekmektedir. “Yeni Yaşlı”ların ekonomik güçlerini anlatırken Japonya’ dan örnek veren Slattery, geronteknolojinin önemli bir örneği olan, demans hastalarıyla iletişim kurmak için konuşan oyuncak bebekler, yaşlı izleme sistemleri gibi akıllı hizmetleri ve bakım evleri için özel yetiştirilmiş evcil hayvanlar gibi girişimleri hatırlatmaktadır. Hakeza “gümüş ekonomi”nin bir kolu olan ve geleceğin “gümüş tüketicisi”ne hizmet eden “yeni çağ pazarlaması”nın, “acımasız” küresel kapitalizmi, “merhametli” kapitalizme dönüştürebileceğine vurgu yapan yazar, bu yeni kapitalist düzenin yaşlı dostu stratejileriyle, sadece kâr elde etmek için değil, sosyal sorunlarla mücadele edebilecek bir stratejinin de ürünü olabileceğini ifade etmektedir. “Yeni Yaşlı”ların politik gücünün de altını çizen yazar, artan nüfuslarıyla politik anlamda da güçlenebileceklerini vurgulayan Slattery, hali hazırda 65 yaş üstü bireylerin, Amerikan Senatosu, İngiliz Lordlar Kamarası veya Avrupa Parlamentosu gibi örneklerde olduğu gibi ulusal ve uluslararası düzeyde üst düzey siyasi konumlara sahip olduğunu hatırlatmaktadır. Bölümde son olarak yaşlıların hukuksal güçlerine yer veren yazar, günümüz toplumlarının önemli sorunlarından biri olan yaşçılık konusunda küresel eşitsizlikleri de göz önüne alarak yaşçılığın sistematik ya da bireysel örneklerine değinmektedir.

Slattery’nin “21. Yüzyıl İçin Yeni Bir Yaşlanma Sosyolojisine Doğru” adını verdiği, kitabın sonuç niteliğindeki dördüncü ve son kısmı, diğer kısımlar gibi iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden ilki olan “Yeni Bir Çağ Paradigmasına, Manifestoya ve Kuşaklararası Toplumsal Sözleşmeye Doğru” başlıklı bölümde yazar yeni bir “Yaş Manifestosu”na yer vermektedir. Bu manifestoda hem yaşlıları hem de gençleri ilgilendiren noktalara değinen yazar, yaşlıların sağlıklı, refah seviyesi yüksek ve bağımsız olmaları, gençlerin ise (X, Y, Z kuşakları) ömürlerinin uzun olacağı düşüncesinden yola çıkarak yaşam planlamalarını doğru bir şekilde yapmaları gereğini vurgulamaktadır. Yazar, bu planlama doğrultusunda rahat bir emeklilik için bireylerin, ailelerin, hükümetin, şirketlerin ve örgütlerin istihdam, sağlık, finans, barınma, çocuk/ yaşlı bakımı gibi alanlarda ortaya koyması gereken stratejileri de bu bölümde sıralamaktadır. “Geleceğin Yaşlanmayan Toplumuna ve Geleceğin Yaşlanan Dünyasına Doğru” adlı sekizinci ve son bölümdeyse Slattery, hızlı yaşlanmaya karşı doğum oranlarının nasıl yükseltileceğini ve doğum/ölüm oranları arasında nasıl bir denge sağlanabileceğini sorgulamaktadır. Bunun yanı sıra emeklilerin tüketen konumundan üreten konumuna geçerek aktif işgücüne nasıl entegre olacakları sorusuna da kitabın son bölümünde yanıt aramaktadır.

“The New Sociology of Ageing”in (Yaşlanmanın Yeni Sosyolojisi) ilk sayfalarda yaşlanma ve yaşlılık konularının giderek artan küresel önemine dikkat çeken yazar, ilerleyen bölümlerde Batı’nın ve özellikle Büyük Britanya’nın geçmişte ve günümüzde

yaşlanma ve yaşlılık ile ilgili ortaya koyduğu politikaları eleştirel bir bakış açısıyla inceleyerek gelecekte yaşlıların ve toplumun refahı için yapılması gerekenler konusunda ön görüş ve önerilerde bulunmaktadır. Bu nedenle kitap kapsamı, akıcı dili ve üslubuyla sosyolojinin yanı sıra gerontoloji ve sosyal politika alanlarına ilgi duyan ve bu alanlarda çalışmalarını sürdüren lisans, lisansüstü öğrencileri ve araştırmacılar için yol gösterici bir başvuru kaynağı niteliğindedir.

Kaynakça/References

- Slattery, M. (2007). *Sosyolojide temel fikirler* (Ü. Tatlıcan ve G. Demiriz, çev.). Sentez Yayıncılık.
- United Nations. (2019). *World population prospects 2019*. Department of Economic and Social Affairs, Population Division. https://population.un.org/wpp/publications/files/wpp2019_highlights.pdf

